

Rewolucja rosyjska

Spuścizna

„Implementacje strategii” zmiany

pod redakcją Anny Jach

Rewolucja rosyjska

Spuścizna

„Implementacje strategii” zmiany

ROSJA

Wczoraj, dziś i jutro

Polityka – Kultura – Gospodarka – Religia

Pod redakcją Joachima Dieca, Anny Jach i Michała Kuryłowicza

Tom 21

Rewolucja rosyjska

Spuścizna

„Implementacje strategii” zmiany

pod redakcją Anny Jach

Kraków

Copyright by individual authors, 2017

Recenzent
prof. dr hab. Andrzej Czajowski

Redakcja
Joanna Hańczkiewicz

Projekt okładki
Dorota Furas

ISBN 978-83-7638-902-8

DOI: <https://doi.org/10.12797/9788376389028>

Publikacja dofinansowana przez Wydział Studiów Międzynarodowych
i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
www.akademicka.pl

Pamięci Profesora Andrzeja Chodubskiego poświęcam

Anna Jach

Kraków 2017

Spis treści

Rozdział 1

Anna Jach

Proces „implementacji strategii” rewolucji – koncepcje, metody, doświadczenia	9
--	---

Rozdział 2

Karolina Maćko

Proletariaccy jakobini – rewolucja francuska i przewrót październikowy w perspektywie porównawczej. Ideały Wielkiej Rewolucji 100 lat później	31
---	----

Rozdział 3

Sebastian Torlop

Geopolityczne znaczenie Syberii w perspektywie globalnego ocieplenia	45
---	----

Rozdział 4

Witalii Kariev

Autonomiczno-federacyjne koncepcje Wołodymyra Wynnyczenki w kontekście polityki jego rządu wobec Rządu Tymczasowego	59
---	----

Rozdział 5

Dymitr Romanowski

Historia, polityka a zbawienie	71
--------------------------------------	----

Rozdział 6

Aleksandr Sungurow

Rosyjskie i radzieckie tradycje udziału przedstawicieli środowiska akademickiego w polityce: Władimir Wiernadski, Andriej Sacharow i inni	81
---	----

Rozdział 7

Kinga Osierda

Współczesne *Беспризорные дети* – przedstawienie
 problemu samotności wśród rosyjskich dzieci 91

Rozdział 8

Katarzyna Duda

Niewolnicy wolności (Swietłana Aleksijewicz, *Czasy
 secondhand. Koniec czerwonego człowieka*) 101

Rozdział 9

Elżbieta Żak

Karnawał rewolucji (Olga Sławnikowa, 2017) 113

Rozdział 10

Michał Kuryłowicz

Rewolucja oraz dzieje ZSRR w perspektywie rosyjskiej
 edukacji historycznej 125

Rozdział 11

Roman Sawienkow

Rewolucja z 1917 roku w procesach politycznych
 współczesnej Rosji 137

Rozdział 12

Irina Orłowa

Tworzenie mechanizmów samoregulacji i kształtowanie
 systemu demokracji we współczesnej Rosji 145

Rozdział 13

Anna Jach

Pieriestrojka – reformowanie spuścizny rewolucji 157

Rozdział 14

Rafał Lisiakiewicz

Model gospodarczy Rosji Putina a spuścizna
 potransformacyjna. 189

Rozdział 15

Anna Jach

„Implementacje strategii” zmiany. Próba bilansu 205

Bibliografia 217

Noty o autorach 231

Noty o autorach

KATARZYNA DUDA – prof. dr hab. w Instytucie Rosji i Europy Wschodniej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Członek Komisji Kultury Słowian PAU, Międzynarodowego Komitetu Słowianoznawstwa, jak również rady programowej czasopisma „Emigrantologia Słowian”. Autorka książek: *Antyutopia w literaturze rosyjskiej XX wieku*, Kraków 1995; *Wiara i naród. Twórczość Władimira Maksimowa*, Kraków 2001; *Andriej Amalrik – rosyjski dysydent*, Kraków 2010; *Szkice o prozie rosyjskiej XXI wieku (Ulicka, Szyszkina, Pielewin, Minajew, Siemczyn, Kuricyn, Starobiniec i inni)*, Kraków 2017; współautorka podręcznika akademickiego *Rosjoznawstwo. Wprowadzenie do studiów nad Rosją*, red. L. Suchanek, Kraków 2004. Jej zainteresowania związane są przede wszystkim z emigracją rosyjską XX wieku oraz współczesną kulturą i literaturą rosyjską.

ANNA JACH – historyk, doktor nauk humanistycznych z zakresu nauk o polityce. Adiunkt w Instytucie Rosji i Europy Wschodniej w Katedrze Badań nad Obszarem Eurazjatyckim Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jej zainteresowania badawcze oscylują wokół przeobrażeń polityczno-ustrojowych państwa rosyjskiego w XX i XXI wieku, stosunków polsko-rosyjskich i funkcjonowania sektora społecznego w Rosji. Autorka licznych publikacji, m.in.: *Rosja 1991-1993. Walka o kształt ustrojowy państwa*, Kraków 2011; *O naturze rosyjskiego autorytaryzmu. Próba opisu*, [w:] *Fenomen Rosji. Pamięć przeszłości i perspektywy rozwoju*, cz. 2: *Kontekst polityczny i gospodarczy*, red. J. Diec, A. Jach, Kraków 2014; *Events of August '91 as an Expression of Political Disobedience in the Process of Shaping Civil Conduct*, „Kultura i Edukacja. Culture and Education, Quarterly” 2016, nr 4 (114); *Akt Końcowy KBWE i jego wpływ na instytucjonaliza-*

cję ruchu praw człowieka w krajach Europy Środkowo-Wschodniej w perspektywie porównawczej 1975-1991 (wybrane aspekty), „Nowa Polityka Wschodnia”, cz. 2: *Współpraca demokratycznych krajów Europy Środkowo-Wschodniej z Federacją Rosyjską: nowe wyzwania*, red. R. Lisiakiewicz, 2017, nr 2 (13); *Legal conditions of the activity of non-governmental human rights organizations in Russia in the years 1991-1996*, „ACM International Conference Proceeding Series” 2017, [online:] <https://doi.org/10.1145/3143699.3143729>. Współpracuje z Ośrodkiem „Karta”.

WITALII KARIEV – ukończył studia w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych UJ, obecnie jest doktorantem na Wydziale Socjologiczno-Historycznym Uniwersytetu Rzeszowskiego.

MICHAŁ KURYŁOWICZ – adiunkt w Instytucie Rosji i Europy Wschodniej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Specjalizuje się w tematyce relacji państw Azji Centralnej z Rosją oraz w zagadnieniu polityki historycznej na obszarze postradzieckim. Autor monografii poświęconej polityce zagranicznej Uzbekistanu wobec Rosji.

RAFAŁ LISIAKIEWICZ – adiunkt w Katedrze Nauk Politycznych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Zajmuje się relacjami polsko-rosyjskimi, polityką zagraniczną Federacji Rosyjskiej, problematyką geoeconomii i ekonomizacji polityki zagranicznej FR.

KAROLINA MAĆKO – od 2013 roku studentka Uniwersytetu Jagiellońskiego. Absolwentka studiów licencjackich na kierunku kulturoznawstwo, specjalność rosjoznawstwo. Autorka zamieszczonego w „Studenckich Zeszytach Rosjoznawstwa” (2015, nr 2) artykułu popularnonaukowego *Czy Rosja należy do Zachodu? Rozważania na podstawie podobieństw i różnic kulturowych między Polską i Rosją* oraz pracy licencjackiej na temat zjawiska *homo sovieticus* (Człowiek sowiecki – oczekiwania i rzeczywistość. Na podstawie wybranych opowiadań Michaiła Zoszczenki). Obecnie studentka IV roku politologii, specjalności dziennikarstwo polityczne. Przygotowuje pracę magisterską na temat kondycji zawodu dziennikarskiego w Rosji oraz rosyjskiego systemu medialnego po przemianach 1991 roku.

IRINA ORŁOWA – profesor Wydziału Zagranicznych Studiów Regionalnych i Współpracy Międzynarodowej Rosyjskiej Akademii Gospodarki

Narodowej i Administracji Publicznej przy Prezydencie Federacji Rosyjskiej.

KINGA OSIERDA – studentka Bezpieczeństwa Narodowego oraz Studiów Eurazjatyckich na Uniwersytecie Jagiellońskim. Interesuje się tematyką związaną z Europą Środkowo-Wschodnią, Kaukazem, a także demokracją i przywództwem politycznym. Wiceprzewodnicząca Koła Naukowego „Eurazja” oraz analityk w Stowarzyszeniu Demagog.

DYMITR ROMANOWSKI – adiunkt w Katedrze Kultury Bizantyńsko-Prawosławnej w Instytucie Rosji i Europy Wschodniej na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Obszar zainteresowań: antropologia kultury, historia rosyjskiej filozofii chrześcijańskiej oraz historia kultury chrześcijańskiej.

ROMAN SAWIENKOW – doktor w Katedrze Socjologii i Politologii Wydziału Historycznego Uniwersytetu Państwowego w Woroneżu.

ALEKSANDER SUNGUROW – doktor habilitowany profesor nauk politycznych, kierownik Instytutu Politologii Stosowanej filii Narodowego Uniwersytetu Badawczego, Wyższa Szkoła Ekonomiki w Petersburgu, prezydent Międzyregionalnego humanistycznego i politologicznego centrum „Strategia”, redaktor naczelny czasopisma „Publicznaja Politika”. Wiceprezydent Rosyjskiej Asocjacji Nauk Politycznych, członek zarządu Europejskiego Instytutu Ombudsmana, członek zarządu grupy eksperckiej „Jewropiejskij Dialog”, członek rady eksperckiej przy Komitecie ds. Stosunków Międzyetnicznych i ds. Oświaty Dumy Państwowej Federacji Rosyjskiej. Członek rady przy Prezydencie FR ds. wspierania rozwoju instytutów społeczeństwa obywatelskiego i obrony praw człowieka (2004-2008), deputowany oraz przewodniczący stałej komisji ds. nauki i szkolnictwa wyższego Rady Deputowanych Ludowych Leningradu (Liensoiweta), a w latach 1990-1993 Piotrogradzkiej Rady Delegatów Robotniczych i Żołnierskich (Pietrosowiet) RF. Autor monografii *Время и политика: введение в хронополитику* (2016), *Фабрики мысли и экспертные сообщества* (2016, we współautorstwie z A. A. Balajanom), *Как возникают инновации в политике: «фабрики мысли» и другие институты – медиаторы* (Moskwa 2015) i *Институт омбудсмана: эволюция традиций и современная прак-*

мику (Санкт-Петербург 2005). Zainteresowania naukowe: społeczeństwo obywatelskie, porządek publiczny, prawa człowieka, instytucje mediacyjne, środowisko eksperckie.

SEBASTIAN TORŁOP – student studiów eurazjatyckich na Uniwersytecie Jagiellońskim. Zajmuje się tematyką związaną z Syberią, Kaukazem, a także oddziaływaniem gospodarki na politykę i dyplomację. Przewodniczący Koła Naukowego „Eurazja”.

ELŻBIETA ŻAK – doktor nauk humanistycznych, wykładowca w Instytucie Rosji i Europy Wschodniej Uniwersytetu Jagiellońskiego. W kręgu jej zainteresowań pozostają kultura i literatura Rosji współczesnej oraz społeczeństwo postsowieckie – kierujące nim mechanizmy, symptomaticzne dla niego zjawiska, powracające idee w kontekście transformacji ostatnich dekad. Efektem badań nad zmianami w kulturze rosyjskiej na przestrzeni XX i XXI wieku przez pryzmat zjawiska literatury popularnej jest książka *Mieszkańcy rosyjskiej świadomości zbiorowej XX i XXI wieku. Bohater kryminałów Aleksandry Marininej i Borysa Akunina* (Kraków 2014).

W serii *Rosja. Wczoraj, dziś i jutro. Polityka – Kultura – Gospodarka – Religia* pod redakcją Michała Kuryłowicza, Joachima Dieca i Anny Jach ukazały się:

1. Anna Jach, *Rosja 1991-1993. Walka o kształt ustrojowy państwa*, 2011.
2. *Rozpad ZSRR i jego konsekwencje dla Europy i świata*, cz. 1: *Federacja Rosyjska*, red. Anna Jach, 2011.
3. *Rozpad ZSRR i jego konsekwencje dla Europy i świata*, cz. 2: *Wspólnota Niepodległych Państw*, red. Mieczysław Smoleń i Michał Lubina, 2011.
4. *Rozpad ZSRR i jego konsekwencje dla Europy i świata*, cz. 3: *Kontekst międzynarodowy*, red. Joachim Diec, 2011.
5. *Rozpad ZSRR i jego konsekwencje dla Europy i świata*, cz. 4: *Reinterpretacja po dwudziestu latach*, red. Anna Jach i Michał Kuryłowicz, 2012.
6. Olga Nadskakuła, *Kategorie „swój” i „obcy” w rosyjskim myśleniu politycznym*, 2013.
7. Joachim Diec, *Konserwatywny nacjonalizm. Studium doktryny w świetle myśli politycznej Igora Szafariewicza*, 2013.
8. *Rosyjskie siły zbrojne. Aspekty wewnętrzne i kontekst polski*, red. Anna Jach, 2013.
9. Дмитрий Романовский, Антоний Храповицкий. *философия, богословие, культура*, 2013.
10. Dymitr Romanowski, *Trzeci Rzym. Rozwój rosyjskiej idei imperialnej*, 2013.
11. *Ценности в политике. Опыт Польши и России*, red. Богдан Шляхта, Анна Ях, 2013.
12. Anna Kadykało, *Dzieciństwo jako rosyjski temat kulturowy w XX wieku*, 2014.
13. Małgorzata Flig, *Mitotwórcza funkcja kina i literatury w kulturze stalinowskiej lat 30. XX wieku*, 2014.
14. *Fenomen Rosji – pamięć o przeszłości i perspektywy rozwoju*, cz. 1: *Pamięć o przeszłości w idei i kulturze Rosji*, red. Martyna Kowalska i Michał Kuryłowicz, 2014.
15. *Fenomen Rosji – pamięć o przeszłości i perspektywy rozwoju*, cz. 2: *Kontekst polityczny i gospodarczy*, red. Joachim Diec i Anna Jach, 2014.
16. *Fenomen Rosji – pamięć o przeszłości i perspektywy rozwoju*, cz. 3: *Na wschód od linii Curzona. Księga Jubileuszowa dedykowana Profesorowi Mieczysławowi Smoleniowi*, red. Renata Król-Mazur i Michał Lubina, 2014.
17. Elżbieta Żak, *Mieszkańcy rosyjskiej świadomości zbiorowej XX i XXI wieku. Bohater kryminalistów Aleksandry Marininej i Borysa Akunina*, 2014.
18. Michał Lubina, *Niedźwiedź w cieniu smoka. Rosja-Chiny 1991-2014*, 2015.
19. Michał Kuryłowicz, *Polityka zagraniczna Uzbekistanu wobec Rosji*, 2015.
20. Marta Lechowska, *Teatr misteryjny w kulturze rosyjskiej*, 2015.

Rewolucja rosyjska

Spuścizna

„Implementacje strategii” zmiany

Poddając ocenie transponowanie zdobyczy rewolucji do zmieniających się realiów zarówno sfery wewnętrznej, jak i zewnętrznej państwa rosyjskiego, przyznać należy, że wykazują się one niezwykle elastycznością i trwałością. Zjawisko to związane jest z pragmatycznym podejściem do definiowania obszarów implementacji strategii zmiany od samego początku państwowości rosyjskiej jako Rosji Radzieckiej. One bowiem, obok przebudowy ustrojowej i politycznej, pieriestrojki ideologicznej i transformacji gospodarczej, a także przeobrażeń struktury społecznej i przemodelowywania koncepcji polityki zagranicznej, stanowiły i nadal stanowią fundament konstytuujący dzisiejszą rzeczywistość polityczną Federacji Rosyjskiej i narodu rosyjskiego. Ze wszystkimi tego zjawiska konsekwencjami, zarówno tymi pozytywnymi, jak i negatywnymi. Budują one tożsamość kulturową, która wpływa na percepcję świata zewnętrznego, ale także pozwala odnaleźć się w rzeczywistości zachodzących przemian wewnętrznych.

www.akademicka.pl

